

Wahl Asbjørn. **Imati vlast, ali nemati moć. 2012.**

(<http://www.h-alter.org/vijesti/politika/imati-vlast-ali-nemati-moc>)

Norveški sindikalist Asbjorn Wahl analizirao je motive i postignuća europskih lijevih stranaka koje su ušle u koalicijske vlade.

Analizirajući motive i postignuća europskih lijevih stranaka koje su ušle u koalicijske vlade, norveški sindikalist Asbjorn Wahl, definira četiri minimalna uvjeta čije je zadovoljenje nužno da bi lijeva stranka ušla u takvu vladu. Ta četiri uvjeta su: protivljenje privatizaciji, dugoročna socijalistička strategija, prepoznavanje i priznavanje uloge vanparlamentarnih pokreta i rješavanje problema običnih ljudi. Važno je napomenuti da tradicionalne socijaldemokratske i laburističke stranke ne smatra dijelom ljevice. Analizu uvelike temelji na iskustvima lijevih stranaka iz Francuske, Italije i Norveške.

Iskustva s lijevim političkim strankama u europskim vladama u eri neoliberalizma nisu bila, blago rečeno, naročito uzbudljiva. Nedavna iskustva s takvim vladama u Francuskoj, Italiji i - do određenog stupnja - Norveškoj kreću se od negativnog do katastrofalnog. U sve tri zemlje najveće su pobjednice desne političke stranke, koje su osvojile rastuću podršku čak i u radničkoj klasi te pojačale utjecaj na područjima kao što je imigracijska politika. Ovo se mora istaknuti jer je jedan od argumenata stranaka ljevice za ulazak u koalicijsku vladu lijevog centra bilo obuzdavanje i izolacija radikalne desnice.

Analizirajući opisana iskustva, moramo uzeti u razmatranje kako vanjske tako i unutarnje faktore. Ravnoteža moći između rada i kapitala je odlučujući vanjski faktor. U neoliberalnoj eri koja počinje oko 1980., odnos moći se značajno promijenio u korist kapitala.

Karakter stranke je najvažniji unutarnji faktor - njezini društveni korijeni, analize aktualne situacije, strategije, veze sa sindikatima i društvenim pokretima, kao i ciljevi i perspektive. Ideološka i politička kriza ljevice mora se preispitati i u ovom smislu.

Detaljna analiza bi se trebala zadubiti u konkretnu situaciju svake zemlje, njezinu povijest i tradicije, klasne formacije te društvene i političke snage. U ovom članku odlučio sam se na općenitiji pristup, fokusirajući se na početne uvjete nužne da bi lijeve stranke ušle u šire koalicijske vlade. Pokušat ću na temelju najnovijih iskustava, barem u vidu početne točke za daljnju raspravu, razviti minimalne uvjete za sudjelovanje stranaka ljevice u vladi.

Slobodno kretanje kapitala, pravo kapitala da se smjesti gdje god hoće te slobodan prekogranični pristup tržištima samo su najvažniji primjeri kako su političari kroz deregulaciju i reregulaciju snažno ograničili vlastitu mogućnost provođenja alternativne politike u vlastitim zemljama.

Neka pojašnjenja

Prije nego uđem u daljnju argumentaciju, htio bih iznijeti par pojašnjenja za koja mislim da su važna za kasniju analizu. Prvo: tradicionalne socijaldemokratske i laburističke stranke ne smatram dijelom ljevice, čak i ako se neke od njih nazivaju socijalističkim. Postoje važne razlike, u smislu povijesti, tradicije i korijena u radničkoj klasi, između ovih stranaka i stranaka desnice ili centra, što za ljevicu stvara posebne izazove. Politički su, međutim, ove stranke od 1980-ih slijedile manje ili više meke verzije neoliberalizma čime su kroz liberalizaciju, privatizaciju i potkopavanje regulative tržišta rada doprinijele pomaku ravnoteže u društvu s rada na kapital.

Drugo, u Europi se nije radilo o stvaranju većinske ljevičarske vlade kao što je slučaj u nekim zemljama Latinske Amerike. U neoliberalnoj eri se radilo o pridruživanju koalicijskim vladama lijevog centra u vidu manjinskog partnera - najčešće u koaliciji s dominantnom socijaldemokratskom strankom i nekim zelenim i/ili lijevoliberalnim strankama. Uvijek se radilo o vrsti kompromisa koju je lijeva stranka spremna prihvatiti i gdje su postavljeni, ako ih uopće ima, minimalni uvjeti u različitim političkim područjima. Politički kompromisi iz manjinske pozicije bili su svakodnevna praksa ovih stranaka.

Ravnoteža moći

Neoliberalna ofenziva, koja traje od 1980., dovela je do značajnog pomaka ravnoteže moći u društvu. Moć i odlučivanje su kroz deregulaciju i privatizaciju pomaknuti s demokratski izabranih tijela na tržište. Javne institucije su kroz novo javno upravljanje izmještene od dohvata političara te podređene kvazitržišnim pravilima i regulativama - s povećanom moći menadžmenta i tržišta. Kroz međunarodne ugovore i institucije kao što su WTO i EU, neoliberalna politika nametnuta je na međunarodnom/regionalnom nivou, doprinijevši ograničavanju političkog prostora na nacionalnoj razini.

Manevarski je prostor za lijeve političke stranke koje su odlučile ući u vlade lijevog centra postao vrlo sužen. Iako mnoge vlade i političari pretjeruju kad govore o ograničenosti političkog prostora, ipak nema sumnje da je u mnogim područjima taj prostor ograničen. Slobodno kretanje kapitala, pravo kapitala da se smjesti gdje god hoće te slobodan prekogranični pristup tržištima samo su najvažniji primjeri kako su političari kroz deregulaciju i reregulaciju snažno ograničili vlastitu mogućnost provođenja alternativne politike u vlastitim zemljama.

Ukratko, dogodio se ne samo ogroman pomak ravnoteže moći u društvu, nego i sveobuhvatna institucionalizacija novih odnosa moći - nešto što je svaku progresivnu politiku ljevice učinilo ilegalnom i u sukobu s međunarodnim ugovorima. Ovo naravno predstavlja ozbiljan izazov za sve političke stranke ljevice, koje ga u slučaju sudjelovanja u vladi lijevog centra moraju uzeti u obzir. Postoji izreka koja odlično opisuje navedenu situaciju: imati vlast, ali nemati moć. Opasnost da se postane taocem neoliberalne politike je velika.

Veze s društvenim snagama i pokretima

Vlade su, čak i kad bi to htjele, izgubile političku moć regulacije ekonomije i ograničavanja moći kapitala. Svakoj vladi koja namjerava, pod navedenim okolnostima, provoditi radikalnu socijalnu politiku trebat će snažni vanparlamentarni društveni pokreti ako želi parirati narasloj strukturalnoj moći kapitala. U većini europskih zemalja zadnjih 20 ili 30 godina to nije bio slučaj. U mnogim zemljama nije nedostajalo društvenih pokreta i sindikalnih borbi, ali snažan, dugovječan pokret s dobro razvijenom klasnom svijješću i dugotrajnim izgledima nije se pojavio. Drugi problem koji stranke imaju jest da žele jednom nogom biti u vladi, a drugom izvan nje, kao što je proglasila francuska komunistička partija kada se pridružila takozvanoj pluralno lijevoj vladi **Lionela Jospina** 1997. U svakom slučaju, ovu strategiju dualne moći je očito lakše proglasiti nego implementirati, pa stvarni rezultati za francusku ljevicu nisu bili naročito ohrabrujući.

Svakoj vladi koja namjerava, pod navedenim okolnostima, provoditi radikalnu socijalnu politiku trebat će snažni vanparlamentarni društveni pokreti ako želi parirati narasloj strukturalnoj moći kapitala.

Potreba za takvim vanparlamentarnim pokretom u kontekstu današnje Norveške nije čak niti dijelom vidokruga i strategije Socijalističke lijeve partije, koja je trenutno u širokoj koalicijskoj vladi lijevog centra. Upravo suprotno, službeni predstavnici stranke su pokretima priopćili da ostanu mirni i strpljivi i da daju vladi više vremena, a ne da joj stvaraju probleme kritikom ili mobilizacijom za radikalnija rješenja.

Da bi se u današnjem društvu proguralo progresivnu socijalnu agendu, nužna je ogromna mobilizacija društvene moći. Nužna je kombinacija snažnih i visoko mobiliziranih društvenih snaga s postojanjem političke stranke koja je duboko ukorijenjena u narodne i radničke pokrete - i sa sposobnošću predstavljanja ovih pokreta bilo unutar ili izvan vlade. Bez postojanja snažnih društvenih pokreta, najvjerojatnije je nemoguće razviti lijevu političku stranku sposobnu za vođenje emancipacijske borbe.

Klasna svijest

Politička/ideološka situacija unutar radničke klase također je od velike važnosti, a ona je u Europi nakon Drugog svjetskog rata pod snažnim utjecajem razvoja temeljenog na ideologiji klasnog kompromisa i socijalnog partnerstva.

Učinci ovog razvoja su dvostruki. U jednu ruku, europski socijalni model ili država blagostanja dovela je do ogromnog poboljšanja radnih i životnih uvjeta velike većine ljudi. U drugu ruku, poboljšanje koje se dogodilo u kontekstu društvenog kompromisa rezultiralo je depolitizacijom i deradikalizacijom radničke klase. Daljnji učinak je snažna integracija radničke klase u kapitalistički poredak. Iako je klasni kompromis slomljen ili se lomi još od ekonomske krize 1970-ih i kasnije neoliberalne ofenzive, europski radnički pokret još je uvijek pod snažnim utjecajem ideologije socijalnog partnerstva - uključujući i mnoštvo političkih stranaka ljevice. Drugim riječima, ideološko naslijeđe socijalnog pakta još je uvijek živo u najvećem dijelu radničkog pokreta. Neki čak ciljaju na ponovnu uspostavu širokog socijalnog kompromisa ili - kako ga zovu u SAD-u - New Deal; pod utjecajem opasnosti od klimatske promjene, neki ciljaju na Green New Deal. Ove politike su međutim potpuno odsječene od svake procjene društvenih odnosa moći jer ne uzimaju u obzir ogroman pomak u ravnoteži moći koja je stajala iza klasnog kompromisa dominantnog u razdoblju nakon Drugog svjetskog rata. Stoga su pozivi političke ljevice za novim socijalnim paktom u aktualnoj situaciji iluzorni i doprinose jedino otupljivanju oštice borbe.

Natjecanje s radikalnom desnicom

Potkopavanje i slabljenje europskog socijalnog modela i države blagostanja te opća ofenziva kapitalističkih snaga doveli su do rasta nezadovoljstva, nesigurnosti i bespomoćnosti kako među radnicima tako i među ljudima općenito. Drugim riječima, socijalna i ekonomska baza nezadovoljstva među ljudima duboko je uklopljena u neoliberalnu ekonomiju - u neregulirani kapitalizam koji pojačava eksploataciju radnika, smanjuje njihov utjecaj na radnom mjestu, otuđuje ih kako od radnog procesa tako i od društva općenito te im živote čini socijalno i ekonomski nesigurnijim.

Navedeni razvoj je vjerojatno glavni uzrok rastućeg nezadovoljstva. Međutim, ljevica ove probleme nije naročito dobro politički artikulirala, što je snažno doprinijelo rastu radikalne desnice - ekstremno desnih populističkih stranaka koje su cinično i uspješno koristile situaciju. Njihov uspjeh bio je moguć upravo zbog izostanka političkih stranaka ljevice koje bi razumjele situaciju, uzele narodno nezadovoljstvo ozbiljno i bile ga u stanju politizirati i kanalizirati u organiziranu borbu protiv otuđenja, eksploatacije i isključenja - za socijalno i pravедno društvo temeljeno na solidarnosti.

Problem postaje još ozbiljniji kada je lijeva stranka u koaliciji lijevog centra kojom dominiraju socijaldemokrati, jer je stranka onda umočena u brojne kompromise, a na ljevici ne postoji opozicija koja bi preuzela i politizirala poruke nezadovoljstva. Dakle, sudjelovanje u širokoj koalicijskoj vladi lijevog centra i svim kompromisima koje ona nosi iznutra ograničava sposobnost ljevice da zastupa i brani interese radnika i običnih ljudi. Desni populistički postaju jedini antiestablišment, alternativa koja kritizira sistem, dok vlada lijevog centra uglavnom administrira i brani postojeći poredak. suočavamo se s paradoksalnom situacijom da lijeve stranke koje su ušle u široke koalicije lijevog centra s ciljem obuzdavanja i izoliranja radikalne desnice u krajnjoj konzekvenci postižu upravo suprotno - jačanje ekstremno desnih populističkih stranaka.

Suočavamo se s paradoksalnom situacijom da lijeve stranke koje su ušle u široke koalicije lijevog centra s ciljem obuzdavanja i izoliranja radikalne desnice u krajnjoj konzekvenci postižu upravo suprotno - jačanje ekstremno desnih populističkih stranaka.
--

Novi odnosi moći koji su se razvili kroz proteklih 25 - 30 godina nastavit će stvarati nemoć i nezadovoljstvo među radnicima. Stvari se mogu preokrenuti samo ako ljevica bude u stanju stvoriti situaciju u kojoj će radnici, zapravo ljudi općenito, osjetiti da su dio stvarne emancipacijske borbe kakvu nedavne vlade lijevog centra diljem Europe nisu uspjele pokrenuti.

Karakter stranke

Rasprava o iskustvima lijevih stranaka na vlasti treba uzeti u obzir ne samo vanjske nego i unutarnje faktore. Posjeduje li stranka smislenu analizu situacije? Ima li strategije i poglede nužne za mobilizaciju društvene snage koja bi dovela do promjene? Ako nema, njezina politička praksa se ne može smatrati samo pogrešnom ili učinkom vanjskih faktora, nego treba zaključiti da to nije stranka koja bi mogla povesti borbu za emancipaciju radničke klase i zbacivanje kapitalizma - ako nam je to još uvijek cilj.

Većina političkih stranaka ljevice je nekako zbunjena, pod utjecajem ideološke i političke krize radničkog pokreta nakon sloma sovjetskog modela u Istočnoj Europi i kraja socijalnog partnerstva između rada i kapitala u Zapadnoj. Karakter različitih stranaka ljevice proizvod je mnogih faktora. Prvi je izostanak jakih društvenih pokreta koji mogu utjecati na stranku, radikalizirati je i dovesti nove aktiviste iskusne u društvenim borbama. Sljedeći je sklonost, naročito među stranačkim liderima, izlasku iz političke izolacije i društvenom statusu. Treći faktor je karijerizam pojedinaca bliskih stranci ili u stranačkom vodstvu koji vide mogućnost da postanu dijelom vladajućeg aparata, itd. Svi navedeni faktori vode stranku prema umjerenijim i pragmatičnijim pozicijama. Na temelju dosadašnjeg iskustva s lijevimi strankama koje su sudjelovale u vladama širokog lijevog centra u Europi, može se reći da su ove stranke bile suviše nestrpljive da postanu partnerima u vladi, a da pritom nisu razvile političke strategije i taktike korištenja vladajuće pozicije. Čini se također da su stranke podcijenile razinu do koje današnja nepovoljna ravnoteža moći, skupa s raznolikošću vladajućih koalicija, ograničava politički manevarski prostor za manjinskog koalicijskog partnera s ljevice. Konačno, čini se da nedostaje razumijevanja trenutne političke konjunkturu u radničkoj klasi i kako se nositi s raširenim nezadovoljstvom među radnicima uslijed neoliberalne ofenzive, izmijenjenih odnosa moći, a sada još i financijske i ekonomske krize. Stranke ekstremne desnice učinkovito koriste navedenu situaciju. Dok stranke ljevice obećavaju novu politiku, a birači očekuju reforme koje bi zadovoljile njihove potrebe, rezultati su se pokazali vrlo oskudnima. Dakle, lijeve stranke su se našle u procijepu između očekivanja naroda/radnika s jedne strane i ograničenog prostora za manevar u širokim

koalicijskim vladam s druge, što je dovelo do pada povjerenja i podrške ljevici. Rezultat je slabljenje ljevice i jačanje radikalne desnice - upravo suprotno od planiranog cilja.

Minimalni uvjeti

Naravno, socijalističke lijeve stranke bi trebale tražiti saveze s drugim strankama, pa i u vladi ako to može doprinijeti pomaku ravnoteže moći u društvu. Međutim, za stvaranje takvih koalicijskih vlada nužno je postaviti određene preduvjete koji ih čine opravdanima. Samo konkretni pregovori s drugim strankama u konačnici mogu otkriti jesu li politički preduvjeti zadovoljavajući; općenita rješenja treba uzimati s velikim oprezom. Unatoč tome, na temelju iskustva Socijalističke lijeve stranke u norveškom parlamentu kao i iskustava lijevih stranaka u koalicijskim vladama lijevog centra u Europi kroz proteklih 20 - 30 godina, želio bih predložiti minimalne uvjete kao temelj za raspravu:

1. Socijalistička lijeva stranka ne bi trebala ući u koalicijsku vladu ako se ta vlada ne protivi politici privatizacije - kako na nacionalnom tako i na međunarodnom nivou. Vlada bi trebala braniti, a ne napadati sindikate i radnička prava i ne bi trebala sudjelovati u imperijalističkim ratovima.

2. Stranka svoje sudjelovanje u vladi mora temeljiti na dugoročnim socijalističkim vizijama i strategijama. Mora biti u stanju neprestano procjenjivati služi li njeno sudjelovanje ovim dugoročnim ciljevima i biti u stanju izaći ako to nije slučaj.

3. U uvjetima aktualne ravnoteže moći nemoguće je iz pozicije vlasti provoditi dosljednu antineoliberalnu politiku bez postojanja snažnih narodnih vanparlamentarnih pokreta, uključujući i sindikate. Stoga lijeva stranka mora shvatiti nužnost takvih pokreta i biti im se sposobna pridružiti.

4. Politička platforma i djelovanje takve vlade mora postaviti pitanje problema, nesigurnosti, briga i strahova običnih ljudi. Njihovo nezadovoljstvo aktualnim razvojem mora se uzeti ozbiljno. To uključuje i program koji dovodi u pitanje postojeće strukture moći, ograničava moć kapitala, redistribuira bogatstvo i širi područje demokracije. Ikakvu priliku da obuzda desni populizam može imati samo ona vlada koja je sposobna kroz konkretne ekonomske i socijalne reforme mobilizirati radnike i obične ljude. Dosadašnje iskustvo naznačuje da ljevica u vladi uspijeva samo u situaciji u kojoj radnici i ljudi općenito osjete da pripadaju stvarnoj emancipacijskoj borbi.

Ova četiri uvjeta nije ispunila niti jedna vlada lijevog centra u Europi kroz posljednjih 20 godina. Zaključak moje analize jest da se sudjelovanju u vladi treba pristupiti puno pažljivije no što je to činila europska ljevica u neoliberalnoj eri. Uzimajući u obzir aktualnu nepovoljnu ravnotežu snaga, sa slabim i fluktuirajućim društvenim pokretima, glavni zadaci lijevih političkih stranaka trebali bi biti organizacija, politizacija i podizanje svijesti, kao i mobilizacija otpora odozdo u društvu. Jedino se tako može stvoriti temelj mogućeg budućeg sudjelovanja u vlasti.

Taktičke napomene

U aktualnim odnosima moći, za lijevu je stranku podrška vladi lijevog centra kao "boljem izboru između dvije alternative" bolja solucija od ulaska u vladu. Daje puno više prostora za manevar i mogućnost provođenja osnovnih pozicija kao i radikalnijih prijedloga od mlakog kompromiserstva svojstvenog vladi.

Međutim, od političkih stranaka ljevice često se čuje argument da "birači i najradikalniji dijelovi radničke klase ne bi razumjeli ili prihvatili nesudjelovanje u koalicijskoj vladi". Mogući negativni učinak ostanka izvan vlade bi prema navedenom argumentu bio gubitak podrške među radnicima i ljudima općenito.

Najmanje dvije stvari mogu se suprotstaviti ovom argumentu. Prvo, iskustvo je pokazalo da stranke koje sudjeluju u vladi izgube najveći dio podrške i povjerenja - vjerojatno puno više no što bi izgubile da su se pozicionirale kao dio vladine parlamentarne baze, ali izvan vlade.

Drugo, učinak ostanka izvan vlade bi vjerojatno ovisio o načinu na koji je politički manevar poduzet. Svaka lijeva stranka mora načelno biti za sudjelovanje u vladi, ali politički uvjeti predstavljaju važan faktor. Ako lijeva stranka pokupi neke od najvažnijih zahtjeva sindikata i društvenih pokreta i postavi ih u koalicijske pregovore kao minimalne uvjete, to bi trebalo predstavljati dobru poziciju za obranu vlastitog stava u slučaju da pregovori propadnu. Problem je dosad bio da bi lijeve stranke već u početnim pregovorima otišle suviše daleko u kompromitiranju vlastite politike.

Za SlobodniFilozofski.com s engleskog preveo **Jovica Lončar**.

Na engleskom objavljeno na stranici [Fundacije Rosa Luxemburg](http://FundacijeRosaLuxemburg).